

jektem OSN na výstavbu masových komunikačních struktur v rozvojovém světě (IPDC).

Bibliografická sekce se zajímala o postup prací na celosvětovém adresáři badatelů v oblasti masových komunikací, který by zároveň přinesl i charakteristiku jejich profesionální badatelské orientace a významně tak přispěl k prohloubení spolupráce, k výměně literatury apod.

Historická sekce vycházela z tisku jako historického pramene. Stejně jako v jiných sekcích i zde se projevil dvojitý přístup ke zkoumání objektivní reality: stranický, komunistický na jedné straně, buržoazně objektivistický na straně druhé.

Zajímavé informace, nezářka charakterizované i seriózní snahou o vědeckou analýzu, bylo možno získat v *sekcí politické ekonomie*. Tato sekce se tradičně zabývá různými aspekty ekonomiky masové komunikace. M. Kašík (ČSSR) zde přednesl referát o úloze tisku, rozhlasu a televize při podněcování ekonomické aktivity pracujících. Uvedl, že v Československu je 25% obsahu prostředků masové komunikace věnováno ekonomickým otázkám. D. Pavlů (ČSSR) hovořil o sociokulturní roli propagace (reklamy) v socialistické společnosti, s akcentem na její cílevědomé využívání při realizaci sociálně politických záměrů společnosti.

Další referáty pojednávaly o různých aspektech hodnoty informací, ekonomických podmínkách rozvoje tisku, rozhlasu a televize.

Jak již bylo konstatováno, vedle sekcí vyvíjely intenzivní činnost i pracovní skupiny zaměřené: k tematice úsilí UNESCO v oblasti prostředků masové informace, k nadějím a obavám člověka prezentovaným v prostředcích masové komunikace, k výchově novinářů k míru, výzkumům a metodám vzdělávání v prostředcích masové komunikace, k otázkám novinářské etiky, náboženství v prostředcích masové komunikace, nové technologie v rozvojových zemích atd. Pracovních skupin bylo několik desítek.

Závěrečné plenární jednání bylo koncipováno jako panel mladých. Ukázalo hlavní orientace výzkumné práce v některých zemích (S. Perkner, ČSSR, J. Oledzki, PLR, D. Schiller, USA). Více než 80 československých aktivních novinářů, pedagogů a vědeckovýzkumných pracovníků z fakulty žurnalistiky Univerzity Karlovy, odboru žurnalistiky Univerzity Komenského v Bratislavě, Ústavu teorie a praxe žurnalistiky UK, Novinářského studijního ústavu v Bratislavě, Československé akademie věd a výzkumných pracovišť tisku, rozhlasu, televize se aktivně účastnilo jednání kongresu. Jejich vystoupení byla fundovaná, na potřebné metodologické i odborné úrovni a vedla k lepšímu poznání stavu a rozvoje vědeckovýzkumné práce v socialistických zemích.

XIV. kongres AIERI/IAMCR přispěl – i přes všechny názorové rozdíly – k dalšímu rozvoji spolupráce mezi vědci zemí s rozdílným společenským zřízením. Domnívám se, že pomohl i mnoha západním vědcům opravit si názor na úroveň a možnosti socialistické vědy, jak o tom ostatně svědčily i dotazy západních badatelů. Diskuse většinou vyústily do stanovisek, která mohou tvořit dobrou základnu pro další jednání. Na kongresu byla patrná silná interdisciplinarizace žurnalistiky, zejména aplikace sociologie a dalších společenských věd při všech otázkách, jež se týkají jak tvůrčí novinářské práce, tak i nasazení techniky a potřebné sdělovací technologie.

Dušan Pavlů

Rízení sociálních procesů ve VHJ

Katedra ekonomiky a řízení chemického průmyslu na Vysoké škole chemickotechnologické v Pardubicích uspořádala k dvacátému výročí svého založení vědeckou konferenci s mezinárodní účastí *Řízení podniků a VHJ v podmínkách vědeckotechnické revoluce*. První sekce byla věnována zdokonalování vnitřního řízení podniků a VHJ, druhá sekce řízení sociálních procesů ve VHJ.

Problematicke ekonomiky práce a šířeji sociálnímu řízení v průmyslových podnicích se katedra věnuje po řadu let jako svému profilujícímu směru. K tomu byly zaměřeny státní výzkumné úkoly, učební texty i dříve uskutečněné konference s mezinárodní účastí: *Postavení a funkce člověka v procesu řízení v období vědeckotechnické revoluce* (1974), *Postavení člověka v chemickém průmyslu v podmínkách vědeckotechnické revoluce* (1975), *Změny v řízení práce* (1977), *Zaúteserovanost pracovníků na zvyšování efektivity VHJ* (1979) a *Modelování sociálních procesů v průmyslovém podniku* (1980). Dosavadní výsledky výzkumu byly shrnuty v monografii *Řízení so-*

ciálních procesů ve VHJ (VŠCHT Pardubice, 1982) a ve skriptech *Sociální řízení* (VŠCHT Pardubice, 1983).

Konference k dvacátému výročí založení katedry se konala od 4. do 6. září 1984 v Pardubicích. Účastnilo se jí 120 zástupců teorie a praxe. Bylo předneseno 55 referátů a diskusních příspěvků, které byly zařazeny do sborníku. Záměrem bylo zhodnotit aktuální otázky technického a sociálního rozvoje v podnikové sféře a probrat hlavní přístupy k jejich řešení na základě zkušeností socialistických zemí.

Sekce *Řízení sociálních procesů ve VHJ* se orientovala na extenzi tradičního ekonomického řízení v podnicích a VHJ směrem k sociálně ekonomickému řízení. Příspěvky bylo možno rozdělit do tří bloků:

- teorie sociálního řízení
- zkušenosti sociálního plánování v podnicích a VHJ
- metodologické otázky řízení sociálních procesů.

Jednání otevřel přehledový referát Františka Kutty (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha) o *sociálním plánování a programování v socialistických zemích*. Opíral se o výsledky mezinárodního výzkumu této problematiky, kde se zejména akcentují teoreticko-metodologické základy plánování sociálních procesů a budování informační základny sociálního plánování a prognózování. V posledním směru jde hlavně o zdokonalování modelů sociálních procesů, zdokonalování systému ukazatelů a normativů a o využití výpočetní techniky a automatizovaných systémů řízení. Byly zmíněny pozitivní zkušenosti ze socialistických zemí, například působnost útvarů sociálně psychologických služeb v SSSR, územní racionalizace v NDR apod.

Navázal referát Zdeňka Drába a Vladimíra Pernícy (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha) o *sociálním projektování a jeho významu*. Byl vyložen názor, že sociální projektování je specifickou plánovací činností, jejíž jádro tkví ve vědecky založeném určení parametrů budoucích sociálních objektů a procesů. Byly diskutovány nedostatky dosavadní projekční praxe, zejména její nekomplexnost s ohledem na sociální parametry.

Úlohy výzkumu práce a sociálního rozvoje pro období 1985–1990 uvedl Zoltán Fusko (Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce, Bratislava). Výzkum ekonomiky a řízení práce se zaměřil na proměny obsahu a charakteru práce, hmotné a morální stimulování za výsledky práce a socialistický vztah k práci, hlavní směry efektivního využití pracovních sil v devadesátých letech v ČSSR a na plánovité řízení práce a její intenzifikace v československém národním hospodářství. Tyto směry jsou zohledněny ve *statutu Výzkumného ústavu sociálního rozvoje a práce v Bratislavě*, který se kromě toho orientuje na výzkum sociálního rozvoje a formování osobnosti socialistického člověka a na výzkum socialistického životního způsobu, životní úrovně a životního prostředí.

Dosavadní výsledky výzkumu práce a sociálního rozvoje v letech 1981–1983 blíže charakterizoval Alexej Mydlík (Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce, Bratislava). Výzkumná činnost byla zaměřena na reprodukci pracovní síly a na organizaci a řízení práce. K realizačním výstupům patří experimentální cílový projekt Sociálně ekonomický rozvoj člověka v podmínkách intenzifikace ekonomiky ČSSR.

Aktuálnost tradic organizace a řízení sociálních procesů v československém průmyslu vyzvedl Vladimír Čech (Vysoká škola strojní a elektrotechnická, Plzeň). Poznatky a zkušenosti z oblasti organizace a řízení z předválečné doby byly použitelné i v poválečných podmínkách, právě z této etapy pocházejí významné zkušenosti se řízením sociálních procesů v průmyslu. Koncem šedesátých a počátkem sedmdesátých let do této oblasti přicházejí nové podněty v podobě sovětských poznatků, které přispívají i k oživení starších domácích tradic.

Současné pojetí výrobní hospodářské jednotky jako subjektu sociálního řízení podal Miloslav Filka (Vysoká škola chemickotechnologická, Pardubice). Zabýval se hlavně vlivem řízení sociálních procesů na rozvoj výrobních vztahů ve VHJ, roli VHJ v řízení sociálních procesů a obsahem sociálního řízení VHJ.

Hlavní směry sociální práce nastínil Svatopluk Rufert (Vysoká škola ekonomická, Praha). Sociální práci vymezil jako souhrn opatření a činností zaměřených na vytváření příznivých podmínek rozmístění a využití pracovních sil, na všestranný rozvoj člověka a uspokojování jeho sociálních potřeb. Těžiště sociální práce se spatřuje v práci se současnými pracovníky, důležitá je však i činnost zaměřená na budoucí, resp. bývalé pracovníky. Patří sem i rozvíjení vztahů mezi spolupracovníky.

Přítomnost a budoucnost komplexních programů rozvoje řízení VHJ a podniků přiblížil František Lipták (Inštitút riadenia, Bratislava). Konkretizoval představy o zdokonalování podnikového řízení na příkladech VHJ Sloveca, VHJ Slovchemia,

VHJ Ogako a VHJ Slovakotex. Podtrhl význam prognóz, koncepcí a dlouhodobých výhledů.

Některé zkušenosti sociálního plánování v průmyslu ČSR připomněl Milan Novák (Ministerstvo průmyslu ČSR, Praha). Po vypracování Komplexních programů péče o pracující pro období 1976–1980 byly pro pětileté období 1981–1985 sestaveny plány kádrového, personálního a sociálního rozvoje. Na konkrétních datech byly doloženy rozdíly v tomto rozvoji jak mezi různými VHJ, tak mezi jejich jednotlivými podniky.

Sociální politiku podniků v podmínkách intenzivního rozvoje národního hospodářství charakterizoval Igor Tomeš (Technicko-ekonomický výzkumný ústav hutnického průmyslu, Praha). Upozornil zejména na tři tendence: vytváření nové koncepce personální práce, tvorbu svodných útvarů personálního a sociálního rozvoje a na sjednocování podnikových sociálních činností.

Výzkum sociálního systému podniku podle metodiky SEPIMO popsal Antonín Rašek (Výzkumný ústav strojírenské technologie a ekonomiky, Praha). Tento sociologický přístup si všímá sociální ekvifinality (SE), participace na řízení (P), sociální interakce vrcholového vedení při sociálním řízení (I), motivace (M) a odolnosti v zátežových situacích (O). Navázal příspěvek Jaroslava Jandy o *tvorbě a zavádění režimů řízení v podnicích a VHJ*.

Několik vystoupení bylo dále věnováno *zdokonalování profesní a kvalifikační struktury ve VHJ* (Jozef Kráľovič, Jiří Růžicka, Ivan Nový), *racionalizaci práce* (Jozef Kruppá, *mzdovým formám* (Jan Kasnar) a *příkladem sociálních plánů a programů z praxe* (Ladislav Hájek, Jaroslav Paulovič).

Ze zahraničí byly zaslány tyto příspěvky:

Prof. A. S. Paškov, DrSc. — L. V. Panova, CSc.: Utváření zainteresovanosti pracujících na zvyšování efektivnosti kolektivní práce v SSSR

Prof. DrSc. H. J. Aust: Řízení reprodukce pracovní síly v chemických podnicích NDR

Doc. S. Nejčev, CSc.: Brigádní organizace práce v podmínkách zdokonalování hospodářského mechanismu v BLR

Doc. Dr. J. Nowakowski — Dr. C. Szmidt: Subjektivní hodnocení tempa práce v průmyslu PLR

Mezi metodologickými referáty zaujalo vystoupení Václava Ulmana (Výzkumný ústav rozvoje oblastí a měst, Ostrava) o *územně odvětvových vazbách při plánování sociálního rozvoje*. Základem dělbý činnosti socialistických organizací a národních výborů je specifikace jejich funkcí. Rozhodujícím článkem komplexního zabezpečování rozvoje v územních obvodech se stala zvýšená úloha národních výborů především prostřednictvím systému oblastního plánování.

Zajímavé bylo *vymezení potenciálu území*, které podal František Hollmann (Dům techniky ČS VTS, Pardubice). V regionálních vědách se prosazují dvě odlišná pojetí potenciálu, která lze označit za matematické (například statistické rozložení nějakého jevu) nebo ekonomické (například souhrn veškeré energie). Sociální potenciál potom je schopnost sociální struktury, hmotné struktury a sídelní organizace přinášet užitečné sociální efekty. Formalizace sociálního potenciálu je možná na základě určité množiny ukazatelů a indikátorů.

Miloš Vítek (Vysoká škola chemickotechnologická, Pardubice) poukázal na to, jak běžné lidské konání je silně podřízeno praktickému myšlení — s jeho mýty, předsudky a chybami. Cesta k vědeckému modelování vede přes tvořivé myšlení, rozvinuté v technických systémech. Modelování sociálních zákonitostí je třeba spojovat s ostatními lidskými aktivitami (poznáním, projektováním, programováním atd.). Navázal Manfred Franke (NDR), který objasnil použitelnost fuzzy množin při modelování sociálních a ekonomických procesů.

Další příspěvky se zabývaly *příklady modelů sociálních procesů* (Jiří Šíma), *klasifikačními metodami* (Zora Říhová) a *obecnými předpoklady aplikace exaktních přístupů* (Miroslav Gregor).

Syntetizujícím závěrem bylo vystoupení Josefa Škrábka (Ústav marxismu-leninismu UK, Praha), který definoval člověka jako „systém“, tj. jednotu jeho biologické povahy, pracovní síly a účasti na společenské nadstavbě. Při formování člověka jako systému hraje významnou roli výchova a vzdělávání.

Pro všechny účastníky přinesla konference řadu cenných podnětů k prosazování nových cest řízení v podmínkách technického a sociálního pokroku.

Miloš Vítek